

Margreeth de Jong: 'Wat ik schrijf, is een deel van mezelf'

Onlangs verscheen de cd *Andächtige Musique II* van organiste-componiste Margreeth de Jong, het vervolg op deel I uit 2006. De Jong begon aanvankelijk voorzichtig met het laten opnemen van haar eigen composities: geen cd's volledig gewijd aan eigen werk, maar samen met andere componisten. In 1994 was dat een cd met uitsluitend vrouwelijke componisten, waarbij De Jong zich geflankeerd wist door onder anderen Clara Schumann en Fanny Mendelssohn. In 1998 en 2006 volgden cd's waarop opnieuw haar composities te beluisteren waren naast die van anderen. In 2010 verscheen de cd *Margreeth Chr. de Jong in Composition and Performance*, met composities in een laat-romantische stijl. Daarvoor, in 2006, zag de schijf *Andächtige Musique I* het licht, waarop Margreeth de Jong uitsluitend eigen werken speelt. Haar veertigjarig organistenjubileum (als elfjarig meisje speelde ze volkomen onvoorbereid haar eerste kerkdienst toen de 'dienstdoende' organist niet kwam opdagen) wordt gemarkeerd met het vervolg, *Andächtige Musique II*. Alle reden voor de redactie van *De Orgelvriend* om eens bij te praten met Margreeth de Jong.

TEKST: LEX GUNNINK
FOTO'S: FAMILIE DE JONG

Margreeth, heb je altijd al gecomponeerd naast het musiceren, of hoe is dat gegroeid?
"Ik studeerde nog aan het conservatorium en moest bij mijn docent analyse, Ludwig Otten, een aantal korte stukken schrijven in diverse stijlen. Hij zei toen tegen mij: 'Jij zou eens een groter werk moeten componeren'. Op dat moment kwam het daar vanwege de drukte van mijn studie niet van. Pas later, toen ik al met Albert (Clement) getrouwd was, kwam het vervolg. Ik speelde ooit eens een kwalitatief slecht stuk door van een Nederlandse collega. Toen Albert dat hoorde, reageerde hij daar luid en duidelijk op met: 'Dat moet je niet spelen, schrijf gewoon zelf iets beters!' En zo is het eigenlijk begonnen."

Waar ligt het begin, de vonk, van een nieuwe compositie? Krijg je inspiratie in de kerk als het stil en donker is of ook op heel alledaagse momenten, bij wijze van spreken tijdens de afwas?

"Bij een tekstgebonden compositie komen de ideeën vanzelf opborrelen als ik de tekst in me opneem, zoals bijvoorbeeld met *Psaume 42* (voor koor en orgel, geschreven in 1995). Dit is een werk van 18 minuten en het was mijn eerste koorwerk, dus dat componeerde ik niet achter elkaar. Ook gebeurde het wel eens dat ik even niet wist hoe ik verder moest. Dan lag ik 's nachts te 'malen' in bed tot ik opeens een inval kreeg. Die moest ik natuurlijk dan onmiddellijk opschrijven. Het schrijven in barokke stijl is minder moeilijk omdat je dan aan regels bent gebonden. Ook in deze stijl zijn er wel eens momenten dat het schrijven even niet wil lukken. Dan leg ik het opzij en meestal begint het dan een dag later vanzelf weer te stromen. De muzikale ideeën komen niet per se tijdens het beluisteren van mijn muziek. Dat is een nadeel van dit vak: als je de hele dag en meestal ook 's avonds met muziek bezig bent heb je daarna vaak geen zin om ook nog eens muziek te gaan draaien."

Je lijkt bij het componeren in de huid van een bepaalde componist te willen kruipen. Soms zo sterk, dat je moeiteloos een werk van bijvoorbeeld Bach kunt aanwijzen dat model heeft gestaan. Herken je dat en is dat een bewuste keuze?

“Voor mijn serie *Andächtige Musique* probeer ik te schrijven in de stijl van Bach. Als ik improviseer, speel ik in allerlei stijlen, ook in romantische of laatromantische Franse stijl; dat is afhankelijk van de context. Het was overigens in Bachs tijd heel normaal om thema's en ideeën van tijdgenoten te gebruiken, daar zijn ook bij Bach diverse voorbeelden van bekend. Ik heb het gevoel dat ik bij de werken die ik schrijf iets van mezelf toevoeg. Ik geloof in compositorisch opzicht niet in iets nieuws, alles is al geweest. Ik probeer mooie, muzikale muziek te schrijven, en als men zegt dat – bij mijn werken in barokstijl – dat op Bach lijkt, is dat voor mij het grootst denkbare compliment. Bij Bach probeer ik, als ik in zijn stijl componeer, inderdaad in zijn huid te kruipen voor wat betreft de getallen. Zo let ik bijvoorbeeld ook op het aantal maten dat ik schrijf, omdat alles moet kloppen, en bepaalde getallen ook weer een specifieke, tekstgerelateerde betekenis hebben. Dan probeer ik zijn niveau te benaderen, want Bach staat nou eenmaal op een heel apart voetstuk.”

Je bent tot nu toe als componiste inderdaad vooral in de huid van Bach gekropen. Toch hoor ik op je nieuwe cd naast Bach ook Krebs en een vleugje Mendelssohn?

“Deel XI (Concerto over psalm 75) in mijn reeks *Andächtige Musique* is zojuist verschenen. Dit werk schreef ik inderdaad in een wat latere stijl, omdat ik zin had om het over een andere boeg te gooien. En in deel X kun je, zoals je al suggereerde, Mendelssohn horen, wiens werk eveneens barokke elementen bevat. Maar zoals ik al zei: wat ik schrijf voelt niet als van een andere componist, het is een deel van mezelf. Op dit moment ben ik bezig met het componeren

van een aantal barokke orgelwerken in opdracht voor Butz-Musikverlag. Daarna wil ik wel weer eens een ander idioom gaan hanteren. En daarbij vooral ook weer eens voor koor, en voor de combinatie sopraan en orgel componeren. Ik schrijf namelijk heel graag tekstgebonden werken. Men denkt soms dat ik uitsluitend in een barokke stijl schrijf, en alleen voor orgel, maar dat is niet zo.”

Volgens het opschrift op je cd componeer je in barokstijl. Je stijl van componeren is weliswaar erg verwant aan Bach, maar veel minder aan componisten als Lübeck en Buxtehude terwijl dat toch ook barok is. Ligt daar geen uitdaging in om ook eens hun idioom te hanteren?

“Om heel eerlijk te zijn: niet direct. Ik voel me tot hun stijl niet zodanig aangetrokken om in dezelfde stijl te componeren. Ik vind dat voor mezelf een te vroeg idioom. Ik vind die muziek op zich wel heel mooi en ik speel ook graag werken van Buxtehude en Böhm. Maar goed, wie weet ...”

Je hebt al je eigen composities tot nu toe ingespeeld op je ‘eigen’ orgel in Middelburg. Is dat je ideale instrument, met name voor je composities in barokke stijl? Lokken bijvoorbeeld de Bovenkerk in Kampen of de Martinikerk in Groningen niet voor een opname?

“Inderdaad, ik kan niet ontkennen dat dergelijke orgels een grote aantrekkingskracht op me uitoefenen voor een nieuwe opname. Sterker nog: ik heb hier al ideeën over. Maar welk orgel dat zal zijn, dat wil ik nu nog niet prijsgeven. Zodra de tijd rijp is zal ik *De Orgelvriend* op de hoogte brengen!”

Een wat prikkelende vraag. Stel, je krijgt de buitengewoon eervolle opdracht om een groot werk te componeren voor een eveneens grote bezetting: solisten, koor, orgel en orkest. Het honorarium is uitstekend, maar het werk moet wel over een half jaar af zijn. Neem je de opdracht aan?

“Dat zou ik alleen doen als ik in geldnood zou zitten! Maar even serieus;

BIOGRAFIE

- 1972 Begeleidt haar eerste kerkdienst in de Nieuwe Kerk van Middelburg.
- 1986 Eindexamen Rotterdams Conservatorium (Kerkmuziek, Docerend Musicus orgel, Uitvoerend Musicus orgel, gewaardeerd met cijfer 10). Vervolgstudie bij Guy Bovet (Zwitserland) en bij Jean Langlais en Marie-Louise Jaquet-Langlais aan de *Schola Cantorum* te Parijs.
- 1988 *Prix de Virtuosité* met de hoogste waardering. Eerste prijzen op internationaal UFAM-orgelconcours (“*degré honneur*”) Parijs en internationaal César Franck-concours Haarlem.
- 1994 Onderscheiden met de *Médaille Argent* door de *Société Académique ‘Arts - Sciences - Lettres’* te Parijs vanwege haar verdiensten voor de Franse orgelcultuur.
- 2005 Docent hoofdvak orgel i.h.k.v. universitaire Bachelor-opleiding aan de *Roosevelt Academy*, het internationale ‘*Honors College*’ van de Universiteit Utrecht te Middelburg.

Margreeth op zesjarige leeftijd.

Collectie Margreeth Chr. de Jong

Margreeth Chr. de Jong (1961) is kerkmusicus van de Nieuwe Kerk te Middelburg, geeft veel concerten en maakt regelmatig cd-opnamen. De Jong componeerde en publiceerde een ruim aantal werken voor o.m. orgel, koor & orgel en sopraan & orgel. Een aantal werken in laatromantische stijl is uitgegeven door *Boeijenga*. Bij muziekuitgeverij *Den Hertog* verschenen inmiddels 10 delen *Andächtige Musique* (bewerkingen van psalmen en gezangen in barokstijl). Vanaf 2012 zullen haar composities ook worden uitgegeven door *Editions de la Schola Cantorum* (Zwitserland) en door *Dr. J. Butz Musikverlag* (Duitsland).

Aan het orgel van de Grote Kerk in Schiedam.

ik zou zo'n opdracht nu niet aannemen als het orkest een verplicht onderdeel van de bezetting is. Ik zou er slapeloze nachten van krijgen, want ik heb tot nu toe nog niet voor orkest geschreven. Componeren voor orkest vergt veel voorwerk. Voordat je dat een beetje onder de knie hebt ben je zo een half jaar verder. Als ik me volkomen hierop zou kunnen concentreren, dus als ik geen concerten zou geven, geen les zou geven en geen gezin zou hebben, zou ik het overwegen. Maar als de begeleiding uitsluitend orgel is en geen orkest, dan komen de zaken al heel anders te liggen: dan zou ik zonder meer 'ja' zeggen. Albert heeft al een keer tegen mij gezegd: wordt het niet eens tijd dat je ook voor orkest gaat componeren? Maar dat is tot nog toe een barrière, je komt dan op volkomen onbekend terrein. Eerlijk gezegd heb ik daar nog niet zo'n zin in. Bovendien moet je daar echt tijd voor hebben en vooral rust, rust in je hoofd. En anderzijds blijf ik gewoon graag voor orgel en voor koor componeren!"

Na afloop van het presentatieconcert van je nieuwe cd op 28 augustus jongstleden was er opeens een verrassing voor je: de benoeming tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Hoe heb je dat moment ervaren?

"Die onderscheiding was voor mij echt een totale verrassing! Ik had de

wethouder gevraagd bij het concert aanwezig te zijn en een exemplaar van de cd en deel XI van *Andächtige Musique* in ontvangst te willen nemen. Na enkele dagen mailde hij mij met de vraag of ik het goed vond dat hij ook onze nieuwe burgemeester, de heer Bergmann, zou uitnodigen omdat hij dacht dat het concert voor hem een leuke afsluiting zou zijn van zijn eerste werkdag in Middelburg. Aanvankelijk liep het concert gewoon zoals gepland, maar halverwege kwam er plotseling een cameraman naar boven, en begon mij tijdens het spelen te filmen. Ik dacht nog: wat moet die camera hier nou opeens, daar is niets over afgesproken! Na afloop van het concert sprak ik een dankwoord tot degenen die hebben meegewerkt aan de totstandkoming van de cd. Na de overhandiging van de cd en de bladmuziek aan de wethouder wilde ik gaan zitten, maar toen kwam het verzoek om te blijven staan omdat de burgemeester graag nog even het woord wilde voeren. En toen kwam die totale verrassing: ik werd benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau! En eigenlijk begint het nu pas tot mij door te dringen wat de gevolgen van zo'n onderscheiding zijn. Er stromen hier honderden felicitaties binnen, per post, mail en telefoon. Daaronder ook felicitaties van de oud-burgemeester van Middelburg en de Commissaris

van de Koningin in Zeeland. Ik kreeg tot nu toe wel een aantal keren per week 'fanmailtjes' binnen naar aanleiding van een compositie, cd of een concert, maar wat er nu gebeurt is overweldigend. Het is voor mij een aanmoediging om door te gaan met waar ik mee bezig ben: gewoon zo goed mogelijk mijn werk doen."

MARGARETHA CHRISTINA
DE JONG
PSALMEN EN GEZANGEN
VOOR ORGEL XI
CONCERTO SOPRA PSALM 75
Den Hertog, Houten. Bestelnr. 331076.
Formaat A4. 22 blz. Prijs € 14,95

Ten tijde van het interview verscheen bij Den Hertog in Houten als deel XI van de reeks *Andächtige Musique het Concerto sopra Psalm 75*. In deze bewerking brengt De Jong niet de volledige melodie als cantus firmus in haar compositie tot klinken maar behandelt zij deze in de vorm van een *concerto* in drie delen volgens het stramien zoals dat in de barok gebruikelijk was: met levendige hoekdelen en een langzaam middeledeel. Het *Largo* heeft alleen een relatie met de melodie; de aandachtige organist / luisteraar zal in hoofdzaak thematisch materiaal ontdekken dat is gebaseerd op de eerste regel. Het openingsdeel *Allegro* refereert aan alle melodieregels in de volgorde waarin ze in de psalm optreden. Het opgewekte karakter vindt zijn oorsprong in het eerste vers van de berijmde psalm, waarin met vreugde over Gods nabijheid en wonderen wordt verteld. In het slotdeel, waaraan ook de tekstidee van vers 1 ten grondslag ligt, is de behandeling van de melodie aanzienlijk vrijer. Deze compositie is door Margreetha de Jong opgenomen op haar cd *Andächtige Musique II*, die op blz. 41 van dit nummer wordt besproken.

